

FRANCISCO XAVIER PARCERISA.

Un dels primers devers de tota Associació es, indubtablement la mostra de gratitut envers sos iniciadors, y l'esmerat afany en cercar sas fonts immediatas, fent ressortir als ulls de propis y estranys aquellas figuras, encara que modestas, per demés dignas d'esment en la historia pátria.

En aquell llibre únich concedit á la humanitat com á creadora, compiladora y conservadora de sas immensas fullas, la Historia, venen marcadas una per una las evolucions dels sigles, ara seguint una marxa verament progressiva, ara donant terribles caygudas ó enfosquintse com per immensa boyrada lo concebut y conegut pels precedents; y per fi, sens que pequém de pessimistas ú optimistas, creyém que va guanyant sempre la flaca y sols moderadament perfectíble humanitat, algunas etapas en los camins de la civilisació que reposan en lo coneixement cert de totas las forsas, com la perfecció individual descansa en lo coneixement de sí meteix.

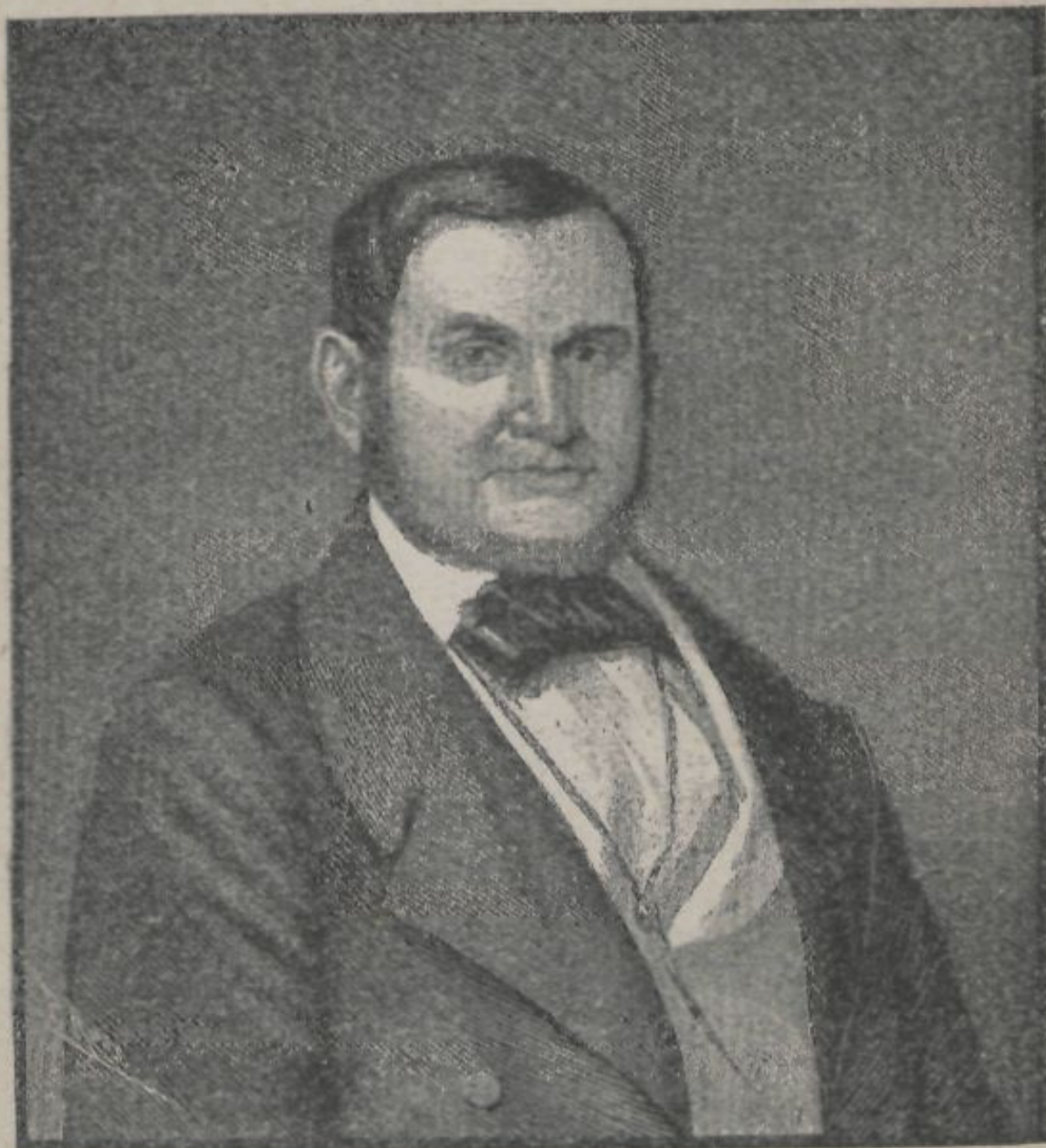
Sols extenentse aquestos coneixements se formen los veritables llassos socials que uneixen d'una manera indisoluble la elevació de la íntima naturalesa humana envers son infinit é inescrutable Creador.

Apareix sens dupte, després de lo exposat, que la civilització, una per sa naturalesa, es tal vegada encara un deal pera la humanitat, que necessita tantíssims frés pera sa marxa; mes es un fet que viuen y han aparegut sobre la terra moltas civilisacions que, succehintse unas á las altrás, han deixat de son pas major ó menor memoria, segons han sigut las fullas que d'ellas poden registrarse en dit gran llibre de la Historia, ahont també tenen cabuda las tradicions mes ó menys generalisadas.

Ara bé, ¿quín millor testimoni de tot quant la historia conta, que 'ls monuments de tota mena escampats per la terra? Aquesta afirmació, coneguda desde 'ls més antichs temps y palesament confessada y proclamada per las més antigas civilisacions de que 'n tenim noticia, no fou sempre reconeguda com á dogma científich, y ella es una d'aquellas en que més veleidosa la humanitat afalega avuy lo que abandona demá.

Aquí la contradicció de las conviccions humanas, conogudas per falsos principis, te 'l més ample quadro ahont manifestarse; y si, miradas las inmensas obras monumentals dels primers pobles de que 'n tenim noticia, la idea d'una immortalitat mes que eterna sembla que conduí aquellas inmensas fileras d'homes que las alsaren, al meix temps hordas vingudas desde 'ls més antichs temps com una torrentada, y que més tart prengueren com á genérich lo nom d'una d'ellas, lo de vandálicas, nom que 'ls hi ha restat encara avuy dia, arramblaren quasi ab tot;

y com si la humanitat no tingués historia, volgueren fundarse, no sabém sobre qué, sos llassos, que també deman-
nan lo nomde civilisadors, mes á sa manera.

FRANCISCO XAVIER PARCÉRIZA Y BOADA.
Dibuix de D. P. ROSS.

Caminant donchs, pels obstacles que tots coneixeu, veus
aquí que comensat nostre sigle XIX, Espanya, que no es

pas de las nacions menys conegudas en l' esmentat llibre de la Historia y que te sa terra sembrada de recorts de tota mena, no contava ni ab un llibre ahont fossen generalment aplegats recorts sens nombre; puig si be moltes obras sobre medallas, monuments, costums, alguns viatges, monografias, cronicas y altras semblants no faltavan, singularment desde 'ls sigles xiv y xv, no 's contava pas ab un aplech ahont posats á la vista 'ls paisatges, monuments arquitectònichs, medallas y molts altres testimonis de lo verament esdevingut en la successió dels temps, puix no pot assegurar-se d'altre modo; se formés un cabal concepte de lo que fou nostra terra, de son esperit y de lo que pot esperar-se de sa particular manera de viure.

Si be un tant amplificat mon exordi, crech que ha sigut conduhent, pera presentar á vostra pensa en tot lo que val la figura de nostre D. FRANCISCO XAVIER PARCERISA Y BOADA, de qui fem avuy aquesta solemne remembransa, puix segons he vulgut ferne alusió al principi, la ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS deu sempre esmentarlo ab gratitut per lo molt que condensá en sa gloriosa empresa y proclamar en altas veus com lo verament pràctich y teórich iniciador del pensament que la anima y que deu guiarla en lo camí fins avuy felisment emprés.

Ell desbrostá 'l camp de las investigacions científicas, artísticas, literarias y topogràfich-pintorescas que 's proposa prosseguir sens descans nostra ASSOCIACIÓ; ell fou lo primer excursionista catalá, qui sol y ab una idea completa y preconcebuda recorregué Espanya cercant ahont expandir sa privilegiada activitat, trobant á son pas cola-

boradors digníssims de son geni y de sa treballosa empresa.

L' any 1803 nasqué Parcerisa á Barcelona, en lo sí d' una familia d' artesans y treballà al costat de son pare, segons éll meteix nos conta, fins á sa mort en 1821. Ocorreguda aquésta, 's dedicá al dibuix de flors y adornos, aplicat al ram de teixits, brodats y altres artefactes, lo que li proporcioná viure ab alguna comoditat y mes en harmonia ab sas congénitas aspiracions; y llavors vingué á sas mans la novela dita *L' últim Abencerrage*, causantli tanta novetat y efecte la descripció de la Alhambra, que fen renaixer sa inclinació primera y li excitá lo més viu desitj de visitarla. La botiga ahont dibuixava las referidas prendas pera brodar y demés á la casa n.º 2 del carrer de la Pietat, prop del ábside de la Catedral, lloch què encara conserva la fesomia d' altres temps, essent per sa situació, quietut y apartament propi pera majors obras y estudis; y segons ha dit acertadament un de nostres més distingits arqueólechs, en la revista catalana *La Renaixensa*, allí, á la vista d' aquell monument, la Catedral, obra mestre de nostra ciutat, comensá Parcerisa á ferne dibuixos de la meteixa; cresqué cada dia son amor á las obras artísticas y á tot lo que podia aclarir son complicat simbolisme, y d' allí sortí l' artista que devia guanyar merescuda fama.

Corrian los anys en que comensá la guerra civil dinástica, y llavors sens que ella perturbés sa idea, com perturbá las de la generalitat; y sens témer que fos élla prou pera ofegar en lo naixement sa vasta empresa, concebí y portá á cap, y segons éll meteix conta, animat, especial-

ment després de llegit lo romans de *L' últim Abencerrage*, per Mr. Chateaubriand, la idea de fer una completa obra que possés davant dels ulls del lector tot lo que enclou de més notable Espanya, en materia de monuments històrichs, explicant aquestos y 'ls principals fets ab que s' enllassavan, valentse d' experts escriptors que pensá no li negarian sa ploma, y la obra ab lo títol de *Recuerdos y bellezas de España*, comensá á donarse á llum á Barcelona l' any 1839.

Totas las classes aculliren ab aplaudiment incondicional la nova obra, segons ne donan mostra las numerosas llistas de subscripció dintre y fora de Catalunya, y tant més fou ben acullida, en quan á la bondat de la idea y felis elecció de las láminas hi correspongué una excellent cooperació literaria.

En primer lloch, la esmaltá la perfecta y erudita prosa de D. Pau Piferrer, expert coneixedor de la historia pàtria y de la crítica artística y literaria, y verament plorat per sos conciutadans, una volta esdevinguda sa soptada mort, als 25 de Juliol de 1848; després de termenat lo primer volum de dits *Recuerdos y bellezas de España*, corresponent á Catalunya, lo de Mallorca y part del segon volum de Catalunya.

Continuá aquést lo no menys expert D. Francisco Pi y Margall, qui si be portat en alas de sa vivíssima imaginació, no fou sempre tan precís en sos judicis com son predecesor, y además de dit tomo, historiá y documentá també las provincias del regne de Granada.

Don Pere de Madrazo escrigué lo relatiu al regne de Córdoba y á las provincias de Sevilla y Cádiz, ab magnífich estil y numerosa copia de datos.

Per últim, D. Joseph María Quadrado, amic intim d' en Parcerisa, segons evidentment ho ha demostrat després de sa mort, com ho feren també los abans anomenats, y son colaborador per espay de 28 anys; escrigué setze de las 28 provincias historiadas, essent digne de particular menció, y donantlo aqui per reproduit son article ne-crológich insert en lo *Diario de Barcelona* poch dias després de la mort de nostre Parcerisa, ahont recordá ab gust las fatigas que junts suportaren pera la publicació de la monumental obra, que fou continuada per espay de 33 anys consecutius, restant sols per historiar los regnes de Galicia, Valencia y Murcia, Burgos, Navarra y las Provincias.

Certament, semblant empresa, portada á cap malgrat tantíssimas conmocions polítiques, pot dirse que ratlla en l' heroïsme.

Si molta fou la sort de trobar bons colaboradors que tant realsaren la publicació, just es no obstant reconeixer que la iniciativa, lo plan, lo principal impuls y son definitiu plantejament foren deguts á Parcerisa, qui no escassejá fatigas ni despesas pera portarla á terme, y qui passá per cert travallosa vida en sa posició mitjana, mes no opulenta.

Cal dir també que la protecció d' elevadas personas, cosa rara, envers obras com la de que 's parla, no faltá á Parcerisa, puix éll reconegué sempre y estampá ab orgull en las portadas de sa obra, que sortia sots la Real protecció, y aquésta no li faltá fins als últims anys de sa honrosa vida.

Generalment conegudas las láminas litográficas que en nómbre de 588 forman la part principal de la obra, pri-

mera en son gènere en Espanya y escassament imitada en totas sas condicions d'abundó y exactitut de novas y al meteix temps d' economia relativa, no cal que 'm detinga á encomiar sas bonas cualitats ni á senyalar alguns de sos defectes, puix una lleugera mirada comparativa manifesta clarament quins foren los passos de son autor y quinas las preciosas experiencias que li mostraren la práctica y medis auxiliars de qué disposá succesivament.

Son propòsit primer y principal fou, segons digué en lo prólech, donar una mostra clara y exactíssima dels monuments que dibuixava y á ditas circumstancias sacrificá, particularment en sos primers passos, la perspectiva y grandiositat de la obra reproduida, y dónan evident prova de las dificultats ab qué topá, moltes láminas dels tomos corresponents á Catalunya y Mallorca y alguns paisatges de la Andalusia, essent sempre notables las dificultats que trobá pera l'agrupament y proporcions de las figuras.

Tingut en compte que fóren dibuixadas del natural, sense cap auxili de medi mecánich, ditas láminas dels tomos de Catalunya y Mallorca, entre algunas imperfeccions, tenen l'indisputable mérit d'una escrupulosa exactitut de detalls, moltes [presentan agradable conjunt y totas cobran major interés per lo que diré.

Parcerisa dibuixant per sola inclinació, no tingué tampoch mestres en l'art de la litografia, ni solament predecessors que poguesen senyalarli lo camí en Espanya. Llavors los dibuixos corrents, eran los grabats en fusta que tots podeu recordar; mes reconeixent Parcerisa la superioritat dels treballs litogrífichs de que 'n tenia noticia, en un quint pis del carrer del Paradís, ahont nos trobem, feu sos primers ensaigs, s'ensinistrá en aquest nou siste-

ma y per fi tingué la honra d'esser lo primer en introduir l' art litogràfich en Espanya.

Veus aquí donchs com aquellas primeras láminas, fruyt d' un estudi personal aislat y pacientíssim, encara que no tinguessen totas la bona visualitat que generalment tenen, foren monuments y per ellas solas apreciables com fillas d' un nou art entre nosaltres, y com tantejadas en sas proporcions y medis d' execució, per aquell que guanyá pas per pas lo nom d' artista que avuy se li tributa.

Atent Parcerisa á tots los nous avansaments, tingué també noticia de la invenció del daguerreotipo y ben tost s' afanyá en coneixer prácticament lo que tal descobriment podia donar. Adquirí un aparato, que conservan encara sos parents més proxims ab tota religiositat, y fetas moltes provas respecte á sa potencia y resultats, l' aplicá pera la formació de las novas láminas de sa obra, las que desde aquell moment presentaren major justesa de conjunt y perspectiva, millorant també cada dia la perfecció del treball litogràfich, en termes que algunas poden dirse veritables quadros per la suavitat y armonia de las llums, y altrás rivalisan ab la fotografia, que no conegué, per la primorositat de perfils y perfecta combinació de tons.

Animat Parcerisa per las dificultats vensudas y encarinyat cada dia més ab sa empresa, no deixá recó d' Espanya que no visités, y en tota la colecció de sa obra tróbas' un magnífich repertori de lo que enclou Espanya. Trasladá á la pedra las columnas del temple d' Hercul, que enquadran aquest saló de sessions y que tingué la sort de veure en número de sis, puix encara no havia arribat la hora de sa rápida desaparició y cada pas, segons

sembla, més pròxima de sa completa destrucció, sino de son oblit. Copià lo sepulcre dels Escipions, en lo camp de Tarragona, aqueductes y alguns altres, si bé pochs, restos romans. Lo seduhiren aviat las grans masses de la catedral de Tarragona, y la de Lleyda, tristament abandonada; lo magnífich temple y claustres romànichs de Sant Pau del Camp en Barcelona; la Llotja de Mallorca y altres grandiosos monuments que aprecià acertadament en son conjunt. Entrà en major detalls ocupantse de la catedral de Barcelona y de las fábricas de grandiosos monastirs dintre y fora de Catalunya, los més restaurats d'entre sas ruinas, y reconeixent la importancia y varietat de l' art romànich, anomenat per altres bisanti, l' estudià per principis donant algunas láminas de sos principals elements en las cornisas y capitells, desenvolupant més y més sa afició y coneixements adquirits ab la contemplació de las antigas y generalment ben conservadas iglesias del regne d' Asturias, segons ho testifica una curiosa carta endressada á son dit amich Quadrado.

Prosseguí sos viatjes per las provincias del Sud d' Espanya, y especialment per la Andalusia; y esplendorosos allí l' art arabesch y 'l del renaixement, la Alhambra de sos primers somnis artístichs, l' alcazar de Sevilla y la més antiga mezquita de Córdoba, li produhiren marcada impressió, puix allí no content donant láminas de conjunt, segons acostumava, las multiplica publicantne moltíssims detalls de cada monument en sos variats aspectes, publicá també diferents pormenors, alguns policromats, doná algunas plantas, y com ho feu respecte l' art romànich, descompongué alguns de sos elements donantne mostra de capitells, arcuacions, entrellassos y cairellats.

Ademès d' hermosas láminas dels monuments árabes y de la renaixensa, com l' interior de la catedral de Jaen, obra perfectament tocada, millorà allí son coneixement de l' art ojival ó gotich, puix tant en lo conjunt com en las vistas parcials de la catedral de Sevilla, y especialment en los fragments d' estátuas adossadas als portals y baixos relleus d' importancia de la meteixa; de la catedral de Leon y de la Universitat de Salamanca, doná provas d' una millora d' execució y d' elecció que proclamavan molt alt sa válua com aymador entussiasta de las glorias pátrias y com á ma destre y exercitada en l' art que cultivava.

Reconegut son mérit, fou creat individu de la Real Academia de San Fernando, y aquesta sola distinció fou la que més estimá tota sa vida, puix sabia que no fou deguda al favoritisme, sino á llargas y meritorias fatigas é incansable perseverancia en sos propòsits.

Sembla que un home que hagués pres á son càrrech la gravíssima empresa de publicar en considerable nòmbre de láminas los recorts y bellesas d' Espanya, essent sempre éll sol qui personalment, recorrent la terra, devia dibuixar per medi del daguerreotipo ó á pols y després traslladar á la pedra litogràfica sos dibuixos, no podia ja donar novas provas de sa incansable activitat durant 33 anys, ni ferne prous avansaments en l' art pictòrich, mes no es aixís.

Tantejá també Parcerisa la pintura á l' oli y coronats sos esforços, fets principalment als 50 anys ab lo millor éxit, no sols produhí quadros recomanables, sino que fins guanyá premis en Exposicions y vegé colocats dits quadros en lo Real Palau de Madrit, complert á satisfacció l' encàrrech que pera pintarlos havia rebut.

En la Exposició de Madrit, en l' any 1856, guanyá lo tercer premi de perspectiva per un quadro al oli que representa l' interior de la catedral de Barcelona, de cara á l' altar major, obra després fotografiada per Mr. Laurent, y que li fou encomenada per S. M. la reyna D.ª Isabel II, á qui també dedicá després altre quadro d' igual mida representant l' interior de la meteixa catedral vist de cara á la porta major.

Pintá després altres grans quadros, que representan l' un l' interior de la catedral de Burgos y l' altre lo claustre de la de Tarragona, vist desde son interior, y en totas aquestas obras descollá bona perspectiva y delicat dibuix, essent també notable la ben entesa difusió de la llum, tant la oberta de dits claustres, com la mimvada dels esmentats interiors, ab tota suavitat y diversitat de tons, modificada per las coloridas vidrieras que li donan entrada.

Altras moltas obras hauria produít, segons se proposava son incansable llapis y son ben disposat pincell, puix entre altres quadros deixá incompleta una vista del interior de la catedral de Leon, altre dels claustres de la de Vich y altre de la font de la Fama en Sant Ildefons, aquest últim del tot abocetat, més las forsas li mancavan y no tardà la mort á visitar-lo.

Als 70 anys una malaltia en la vista li produhí constants y agudíssims sufriments; mes en lluyta sempre entre la malaltia que lo mortificava y son dalé per lo treball y bel·lesas artísticas, fins lo dia en que morí casi repentinament als 73 anys, havia donat algunas pincelladas en los quadros que treballava, essent l' últim que completá lo del interior de la catedral de Burgos.

Mort Parcerisa en sa casa en la vila de Gracia als 27 de Mars de 1876, no deixá fills, y sa muller, que conservava relligiosament algunas obras sevas, no tardá á seguirlo, puix finá á primers de l' any corrent, conservant després sos parents més proxims aquellas memorías ab l'legitim y degut esment.

Son nom y sas obras son també patrimoni de tota Espanya y per molts conceptes especials de Catalunya, que tant estimá, y tots quants tingueren ocasió de coneixerlo, fan testimoni de que fou un bon catalá, franch, sincer, treballador y enemich de tota intriga y afecte de partit, donant de lo últim la major prova, la sola empresa de sa obra, mentres los partits polítichs s' armavan de totas armas.

Fou en Francisco Xavier Parcerisa de baixa estatura, bastant gros y fornit d' espatllas, de cara plena y de mirada clara y escrutadora, somreya fàcilment y expresava prest y ab tota claretat sos judicis; recordantnos molt be de que davant de l' altar major de Sta. María de la Mar, deya á uns experts forasters: «Certament, aquest altar no correspon á la iglesia, mes n' es tan esbelt que no sabia ahont posarlo.»

Coneixedor de sas propias forsas, no volgué may pendre lo lloch, segons expresament ho confessá, de sos col·laboradors literaris, ab los que orgullós s' ufanava; consultava sempre opinions respecte al mérit histórich de certs monuments que no li permetian estimar sos curs estudis literaris, y sols després de molts anys, en que coneixements ab inteligencia recullits li permeteren sentar fermament sos judicis, s' aventurá á consignarlos ab molt bon criteri en la carta á son amich y col·laborador Quadrado,

relativa als nous descobriments fets per sa iniciativa en Santa Maria de Naranco, en Asturias, y 's glorià també d' haver adquirit certa facilitat y bon estil, en sa esmentada despedida feta en lo tomo de Salamanca, Ávila y Segovia, ahont ne feu gala.

Entre las moltes figures que, commemorades sempre ab general aplaudiment, formen la gloriosa aureola de las eminencias patrias, just n' es per cert lo tribut rendit á Parcerisa per tots quants tenen noticia de sos mérits, y si be avuy dia altrés moltes publicacions històriques ó artísticas han donat y donan coneixement á propis y extranyes de lo que fou y de lo que encara es Espanya, divent esmentarse, entre altrés, per honor del país, la magnífica publicació oficial ab lo títol de *Monumentos arquitectónicos de España*, sens dubte molta part de la gloria que aquestes publicacions reportan á la nació, deu tributarse á Parcerisa, en primer lloch, com iniciador y després á sos ilustrats col·laboradors, experts historiadors y literats, puix de sa obra sortí la llum que ensenyá, com encara confessen molts que han recorregut extranyas terras, que monuments com los de Espanya no 'ls han vist pas.

Per tot aixó es que la ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS, ha procurat tenir en son històrich local un retrato de D. Francisco Xavier Parcerisa, com lo paladí de sas empreses, com lo mestre per sa activitat y perseverancia de lo que 's pot y cal fer pera 'l coneixement del país ahont vivim, com exemple de que res hi ha impossible pera una ferma voluntat y com á claríssim

mirall d' una exaltació deguda sols á personals mérits y no al favoritisme.

Lleuger es lo tribut que avuy li rendim esmentant sas obras y empresas; mes síali grat aquest modest ramell que li ofereixen aquells que, al seguir sos pasos, proclamarán sempre en alta veu que son iniciador y mestre en Espanya es D. Francisco Xavier Parcerisa.

EDUART TÁMARO.